

Projekt podstawy programowej WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO DLA PRZEDSZKOLI, ODDZIAŁÓW PRZEDSZKOLNYCH W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH ORAZ INNYCH FORM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Cele wychowania przedszkolnego

Nadrzędnym celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie wszechstronnego rozwoju dzieci w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej oraz wsparcie ich w pełnej realizacji potencjału – zarówno jako jednostek, jak i członków społecznej i demokratycznej wspólnoty. Wychowanie przedszkolne kształtuje postawy oparte na dbałości o dobro wspólne, szacunku do innych, pielęgnowaniu tradycji i kultury narodowej oraz rozwija poczucie odpowiedzialności i postawy patriotyczne.

Wychowanie przedszkolne ma na celu:

- 1) konstruowanie przez dzieci wiedzy, wynikającej z ich aktywnego działania i ciekawości poznawczej, pozwalającej zrozumieć otaczający je świat i otworzyć się na nowe doświadczenia;
- 2) rozwijanie kompetencji językowych, matematycznych i cyfrowych, niezbędnych do skutecznego funkcjonowania w różnych sytuacjach życia codziennego i przygotowania do nauki w szkole podstawowej;
- 3) rozwijanie kompetencji ruchowych i postawy troski o zdrowie i bezpieczeństwo;
- 4) rozwijanie kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych, pozwalających dzieciom sprawnie działać w przedszkolu i poza nim, z korzyścią dla siebie i wspólnego dobra;
- 5) wzmacnianie sprawczości dzieci umożliwiającej aktywną partycypację w życiu wspólnoty przedszkolnej;
- 6) wprowadzanie dzieci – we współpracy z rodzicami – w świat wartości i przygotowywanie ich do dokonywania odpowiedzialnych wyborów etycznych.

Działalność wychowawcza przedszkola jest oparta na wartościach: wolności, odpowiedzialności, współnocie, szacunku, prawdzie, dobru, pięknie, sprawiedliwości, solidarności. Ważnym elementem tej działalności jest również kształtowanie postaw patriotycznych oraz troski o dobro ojczyzny.

Działalność wychowawcza przedszkola jest określona przez zestaw programów wychowania przedszkolnego.

I. Kompetencje fundamentalne

Kompetencje fundamentalne stanowią podstawę procesu rozwoju i edukacji. Ich zdobywanie i doskonalenie stanowi warunek konieczny funkcjonowania w różnych sytuacjach życiowych oraz dalszej nauki, w tym budowania wiedzy oraz rozwijania kompetencji przekrojowych i sprawczości.

Do kompetencji fundamentalnych należą:

- 1) kompetencje językowe – zdolność skutecznego komunikowania i porozumiewania się; obejmują umiejętność rozumienia wypowiedzi ustnej i czytanego tekstu literackiego i nieliterackiego, analizowania i przetwarzania informacji, formułowania własnej wypowiedzi w sposób zrozumiały dla odbiorcy i dostosowany do sytuacji;
- 2) kompetencje matematyczne – zdolność do rozumowania matematycznego oraz wykorzystywania pojęć i narzędzi matematyki w praktyce; obejmują rozumienie pojęć matematycznych, dokonywanie obliczeń i szacunków;
- 3) kompetencje cyfrowe – zdolność bezpiecznego i krytycznego korzystania z technologii cyfrowych w celu uczenia się, poszukiwania informacji i komunikowania się;
- 4) kompetencje ruchowe – zdolność świadomego wykorzystywania i rozwijania własnego potencjału ruchowego jako podstawy aktywnego i zdrowego stylu życia; obejmują umiejętność planowania i podejmowania aktywności fizycznej oraz kształtowania zdrowych nawyków w codziennym funkcjonowaniu.

Rozwijanie kompetencji fundamentalnych jest zadaniem wszystkich nauczycieli. To proces ciągły, prowadzony od przedszkola do szkoły ponadpodstawowej.

II. Kompetencje przekrojowe

Kompetencje przekrojowe to zdolności do efektywnego działania w różnych sytuacjach w przedszkolu i poza nim, także w życiu społecznym, poprzez zastosowanie w praktyce wiedzy, umiejętności i postaw rozwijanych w przedszkolu. Dzieci w naturalny sposób rozwijają swoje kompetencje przekrojowe w trakcie zabawy oraz w sytuacjach edukacyjnych tworzonych przez nauczyciela.

Kompetencje przekrojowe przekładają się na osiągnięcia dzieci kończących wychowanie przedszkolne. Stwarzanie dzieciom warunków do rozwoju ich kompetencji przekrojowych jest wspólnym zadaniem wszystkich nauczycieli.

Do kompetencji poznawczych należą:

- 1) rozwiązywanie problemów – zdolność poszukiwania i realizacji pomysłów, które umożliwią osiągnięcie zamierzonego celu; obejmuje analizę problemu, identyfikowanie rozwiązań i ich ocenę oraz zastosowanie wybranego rozwiązania;
- 2) krytyczne myślenie – zdolność oceny informacji w celu wyciągania racjonalnych wniosków, odróżniania prawdy od fałszu i unikania błędów poznawczych; obejmuje gromadzenie, analizę i syntezę informacji, wnioskowanie i wykorzystywanie informacji oraz rozpoznawanie manipulacji;
- 3) kreatywne myślenie – zdolność tworzenia nieszablonowych i wartościowych pomysłów; obejmuje rozwijanie własnej ciekawości, myślenie abstrakcyjne, kreowanie nowych rozwiązań i ich udoskonalanie oraz wytrwałość twórczą.

Do kompetencji społecznych należą:

- 1) współpraca – zdolność do działania w grupie, która opiera się na wzajemnym szacunku, podziale ról i wspólnym osiągnięciu celów; obejmuje budowanie relacji, efektywną komunikację, przyjmowanie roli dostosowanej do sytuacji, wspólne podejmowanie decyzji i harmonizowanie współpracy;
- 2) dbanie o innych – zdolność do empatycznego dostrzegania, nazywania i wspierania realizacji potrzeb innych osób i zbiorowości; obejmuje rozpoznawanie i nazywanie potrzeb innych, reagowanie na nie w sposób otwarty i życzliwy, budowanie relacji i dbanie o nie, podejmowanie działań na rzecz dobra wspólnego i dbanie o otoczenie.

Do kompetencji osobistych należą:

- 1) kierowanie sobą – zdolność mówienia o sobie, podejmowania działań mających na celu samodoskonalenie, realizację aspiracji, systematyczne poszerzanie wiedzy i umiejętności; obejmuje rozwój i uczenie się, rozwijanie samodzielności i wytrwałości, podejmowanie autorefleksji i wyciąganie wniosków oraz wzmacnianie własnej motywacji;
- 2) dbanie o siebie – zdolność rozpoznawania i zaspokajania własnych potrzeb fizycznych, emocjonalnych i psychicznych, z poszanowaniem woli i perspektyw innych; obejmuje troskę o zdrowie i dobre samopoczucie, rozpoznawanie, nazywanie i wyrażanie emocji, radzenie sobie ze stresem i wyznaczanie bezpiecznych granic w relacjach z innymi.

III. Sprawczość

Sprawczość to podejmowanie działań mających pozytywny wpływ na osobę, która je podejmuje i innych (otoczenie) oraz branie za te działania odpowiedzialności.

Sprawczość obejmuje aktywność dziecka w codziennych czynnościach, zabawie i procesie uczenia się.

Ze sprawczością silnie powiązane są:

- 1) poczucie przynależności do wspólnoty – przekonanie jednostki, że jest częścią grupy, która ją akceptuje, potrzebuje jej i docenia ją oraz do której ta osoba może wnieść twórczy wkład;
- 2) nastawienie na rozwój – przekonanie, że zdolności podlegają zmianom i mogą się rozwijać dzięki zaangażowaniu, wysiłkowi i wytrwałości;
- 3) przekonanie o własnej skuteczności – przekonanie o swojej zdolności do wykonywania określonych zadań i osiągnięcia celów, także w niekorzystnych okolicznościach;
- 4) samoregulacja – zdolność przekładania myśli na działania zmierzające do realizacji określonych celów i świadomego kierowania swoją aktywnością.

Rozwijanie sprawczości jest zadaniem wszystkich nauczycieli. To proces ciągły, prowadzony od przedszkola do szkoły ponadpodstawowej.

Dzieci w przedszkolu rozwijają swoją sprawczość m.in. przez:

- 1) podejmowanie inicjatywy i decyzji w sprawach związanych z własną aktywnością, głównie zabawową;
- 2) udział w podejmowaniu decyzji dotyczących grupy przedszkolnej;
- 3) wykorzystywanie wiedzy i umiejętności do rozwiązywania codziennych problemów;
- 4) samodzielne lub zespołowe prowadzenie obserwacji, badań, eksperymentów i doświadczeń;
- 5) prezentowanie własnej wiedzy i umiejętności oraz efektów swojej pracy;
- 6) dzielenie się wiedzą i umiejętnościami, w tym wzajemne inspirowanie i uczenie się;
- 7) zaangażowanie w realizację indywidualnych lub grupowych projektów edukacyjnych;
- 8) refleksję o własnych działaniach oraz przyjmowanie i udzielanie informacji zwrotnej;
- 9) samodzielne pogłębianie wiedzy i umiejętności oraz rozwijanie zainteresowań;
- 10) zaangażowanie w inicjatywy na rzecz dobra wspólnego i pomoc dla innych.

Zadania przedszkola

- 1) Wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w każdym obszarze jego rozwoju.
- 2) Tworzenie warunków umożliwiających każdemu dziecku swobodny rozwój, zabawę i odpoczynek w poczuciu bezpieczeństwa.
- 3) Wspieranie aktywności dziecka podnoszących poziom jego integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych.
- 4) Zapewnienie warunków do budowania wspólnoty, w której każde dziecko czuje się akceptowane, rozumiane i potrzebne, a różnorodność traktowana jest jako wartość społeczna i edukacyjna.
- 5) Wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do indywidualnych potrzeb i zainteresowań każdego dziecka, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania.
- 6) Wzmacnianie poczucia wartości, indywidualności, oryginalności dziecka oraz potrzeby budowania relacji i działania z innymi i dla innych.

- 7) Tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań dziecka prowadzących do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo.
- 8) Przygotowanie dziecka do rozpoznawania, nazywania i rozumienia emocji i uczuć własnych i innych ludzi.
- 9) Tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki.
- 10) Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznawanie wartości i norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.
- 11) Tworzenie warunków umożliwiających bezpieczne, samodzielne eksplorowanie elementów techniki w otoczeniu, a także zapewnienie materiałów konstrukcyjnych i narzędzi do swobodnego i planowanego konstruowania i majsterkowania oraz prezentowania wytworów swojej pracy.
- 12) Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka.
- 13) Kreowanie sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem są rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijanie umiejętności podejmowania decyzji opartych na wartościach.
- 14) Systematyczne wspieranie rozwoju procesów uczenia się dziecka, prowadzące do osiągnięcia przez nie gotowości do podjęcia nauki w szkole.
- 15) Organizowanie zajęć umożliwiających dziecku poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej, lub języka regionalnego – kaszubskiego, zgodnie z potrzebami.
- 16) Tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur.

Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym nie dotyczy:

- 1) dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dzieci

posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawności sprzężone, jeżeli jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym;

- 2) dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na inne niż wymienione w pkt 1 rodzaje niepełnosprawności, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 2 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. 2017 r. poz. 59), oraz jeżeli z indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego wynika brak możliwości realizacji przygotowania do posługiwania się językiem obcym nowożytnym ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dziecka.

Sposób organizowania środowisk edukacyjnych

Realizacja celów wychowania przedszkolnego wymaga stosowania opisanych poniżej sposobów organizowania środowisk edukacyjnych.

- 1) **WSZECHSTRONNY ROZWÓJ.** Doświadczenie przedszkolne powinno wspierać wszechstronny rozwój każdego dziecka w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej.
- 2) **AKTYWNOŚĆ POZNAWCZA.** Dzieci są podmiotami procesu uczenia się. Ich udział w jego planowaniu, aktywność poznawcza i zaangażowanie, w tym uczenie się w działaniu z innymi, są kluczowymi czynnikami sprzyjającymi uczeniu się.
- 3) **DOBROSTAN.** Przedszkole dąży do zapewnienia dobrostanu wszystkim dzieciom i traktuje go jako warunek skutecznego uczenia się i harmonijnego rozwoju.
- 4) **PRZESTRZEŃ EDUKACYJNA.** Nauczyciele w przemyślany sposób wraz z dziećmi i rodzicami kształtują przestrzeń przedszkola, tak by sprzyjała uczeniu się oraz dobrostanowi dzieci. Wykorzystują także otoczenie przedszkola jako miejsce działań edukacyjnych.
- 5) **EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA.** Przedszkole uwzględnia zróżnicowane potrzeby rozwojowe dzieci, zapewnia indywidualizację procesu kształcenia i wychowania oraz umożliwia monitorowanie i systematyczne wsparcie ich rozwoju, z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego w edukacji oraz racjonalnych usprawnień, wspierając pełne

uczestnictwo każdego dziecka w życiu grupy przedszkolnej i tworząc warunki do rozwoju na miarę jego możliwości.

- 6) **METODY NAUCZANIA.** Proces uczenia się i nauczania wymaga stosowania zróżnicowanych metod nauczania, form i środków o udowodnionej skuteczności, dostosowanych do celów edukacyjnych oraz potrzeb dzieci. Dobór metod zgodnie z aktualną wiedzą to obszar autonomii, eksploracji i innowacji nauczycieli.
- 7) **WYKORZYSTANIE WIEDZY.** Przedszkole stwarza dzieciom warunki pozwalające na praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i kompetencji oraz stosowanie ich poza przedszkolem.
- 8) **WSPÓLNOTA.** Przedszkole wykorzystuje społeczny charakter uczenia się. Proces wychowawczy w przedszkolu zakłada budowanie wspólnoty uczącej się i wspólnoty społecznej poprzez równoważenie celów indywidualnych i dobra wspólnego.
- 9) **RODZINA.** W procesie wychowawczym istotna jest spójność oddziaływań przedszkola i środowiska rodzinnego osiągnięta dzięki partnerskiej współpracy. Rodzina współuczestniczy w edukacji dzieci, a przedszkole kształtuje ten proces profesjonalnie i zapewnia niezbędną pomoc rodzinie w jej działaniach wychowawczych oraz opiekuńczych.
- 10) **INTERDYSCYPLINARNOŚĆ I RELACJE ZE ŚWIATEM ZEWNĘTRZNYM.** Proces uczenia się przyjmuje także charakter interdyscyplinarny i zachowuje ścisły związek ze środowiskiem zewnętrznym jako naturalnym kontekstem budowania wiedzy, kompetencji i sprawczości dzieci oraz ich wykorzystania.

Osiągnięcia na koniec wychowania przedszkolnego

I. Obszar społeczny: Buduję relacje, działam z innymi i dla innych

Dziecko:

- 1) udziela informacji o sobie i swoich rodzicach, w tym podaje swoje imię i nazwisko, adres zamieszkania, wie, komu może takich informacji udzielać;
- 2) bierze udział w aktywnościach zaproponowanych przez innych, zgłasza własne pomysły, jest otwarte na współdziałanie;
- 3) uzgadnia zasady dzielenia się zabawkami lub materiałami w trakcie podejmowanych aktywności;

- 4) bierze udział w podejmowaniu decyzji w grupie, akceptuje wspólnie podjęte decyzje, nawet jeśli nie są zgodne z jego oczekiwaniami;
- 5) stosuje zwroty grzecznościowe;
- 6) przestrzega zasad zachowania się w grupie i w miejscach publicznych;
- 7) mówi o emocjach, które ludzie mogą przeżywać w różnych sytuacjach życia codziennego;
- 8) szanuje wszystkie dzieci, ich różne upodobania i potrzeby, podaje przykłady wypowiedzi i zachowań, które mogłyby być dla kogoś krzywdzące;
- 9) szuka rozwiązań w sytuacjach spornych, rozwiązuje proste konflikty z pomocą dorosłych lub innych dzieci;
- 10) pomaga innym w wykonaniu zadania, gdy jest to potrzebne, udziela wskazówek;
- 11) wspiera inne dzieci w pokonywaniu smutku, bezradności i poszukiwaniu rozwiązań problemu;
- 12) dostrzega różnorodność i znaczenie funkcji pełnionych przez ludzi w społeczeństwie, przyjmuje je w zabawie;
- 13) charakteryzuje pracę osób wykonujących różne zawody;
- 14) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do grup społecznych, w których na co dzień funkcjonuje: rodziny, grupy przedszkolnej, społeczności lokalnej i narodowej;
- 15) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe – godło, flagę, hymn, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
- 16) wskazuje funkcje różnych instytucji społecznych, np. rodziny, przedszkola;
- 17) kultywuje tradycje lokalne, regionalne i narodowe;
- 18) charakteryzuje wybrane elementy dziedzictwa kulturowego swojego regionu.

II. Obszar osobisty: Poznaję siebie, kieruję sobą, wybieram dobro

Dziecko:

- 1) podejmuje różne aktywności, by realizować swoje pomysły, tworzyć i odkrywać, co sprawia mu radość;
- 2) odkrywa swoje zainteresowania i nazywa swoje mocne strony;
- 3) układa i uzasadnia swój plan działań prowadzących do zakładanego rezultatu;

- 4) przewiduje i nazywa konsekwencje swoich decyzji i działań;
- 5) organizuje i porządkuje miejsce swojej pracy;
- 6) dąży do ukończenia zadania mimo trudności, wykazując wytrwałość, zaangażowanie i otwartość na informację zwrotną i wskazówki innych;
- 7) wyraża satysfakcję z zadania wykonanego samodzielnie lub w grupie, docenia swój wysiłek;
- 8) wykazuje postawę akceptacji tego, że popełnianie błędów jest czymś naturalnym w procesie uczenia się i stanowi okazję do zdobywania nowych umiejętności;
- 9) rozpoznaje i nazywa swoje emocje związane z różnymi sytuacjami, aktualnymi i z przeszłości;
- 10) nazywa swoje potrzeby i proponuje sposób ich zaspokojenia, wyraża sprzeciw w sytuacjach niepewności, zagrożenia, braku komfortu;
- 11) ma przekonanie, że nauczyciel lub inne dzieci mogą stanowić wsparcie w trudnych sytuacjach, w razie potrzeby prosi o pomoc;
- 12) stosuje znane mu sposoby radzenia sobie ze stresem.

III. Obszar językowy: Komunikuję się ze światem

Dziecko:

- 1) uczestniczy w rozmowie, słuchając innych osób i wypowiadając się w sposób zrozumiały dla innych osób, przedstawia i próbuje uzasadnić swoją opinię;
- 2) w wypowiedziach posługuje się zdaniami, zwraca uwagę na poprawność gramatyczną i artykulacyjną lub używa komunikacji wspomagającej i alternatywnej;
- 3) słucha wypowiedzi innych osób oraz tekstów czytanych, takich jak opowiadania, wiersze, baśnie, legendy, mówi o swoich ulubionych książkach;
- 4) rozpoznaje możliwe źródła informacji, korzysta z zachęt do samodzielnego poszukiwania odpowiedzi na nurtujące pytania;
- 5) obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują, dopytuje, gdy nie jest czegoś pewne;
- 6) analizuje zdobyte informacje i dostrzega te, które są dla niego niewiarygodne lub się wykluczają;
- 7) podejmuje próby oceny zgodności uzyskiwanych informacji z własnymi obserwacjami i doświadczeniami;

- 8) odtwarza i przekształca treść bajek i opowieści, tworzy własne historie;
- 9) dzieli się swoimi wyobrażeniami, skojarzeniami i pomysłami typu „co by było, gdyby”;
- 10) eksperymentuje z językiem, tworzy rymowanki i nowe słowa;
- 11) zapamiętuje i recytuje wierszyki, inne krótkie teksty;
- 12) opowiada treść obrazków i historyjek obrazkowych, mówi o swoich przeżyciach, obserwacjach, ważnych zdarzeniach;
- 13) odczytuje sens informacji podanych w formie symboli i znaków, tworzy własne symbole, by wyrazić za ich pomocą określoną informację;
- 14) dokonuje syntezy i analizy głoskowej wyrazów, wypowiada prawidłowo głoski;
- 15) kreśli linie i kształty zawierające elementy graficzne obecne w literach: łuki, pętelki, fale, owale, zygzaki;
- 16) podejmuje próby pisania liter, wyrazów i krótkich komunikatów w wybrany przez siebie sposób;
- 17) podejmuje próby samodzielnego czytania wyrazów i krótkich tekstów;
- 18) nazywa wybrane obiekty z najbliższego otoczenia w języku obcym nowożytnym;
- 19) reaguje na proste polecenia w języku obcym nowożytnym;
- 20) uczestniczy w prostej sytuacji komunikacyjnej w języku obcym nowożytnym;
- 21) powtarza wierszyki, śpiewa piosenki w języku obcym nowożytnym.

IV. Obszar matematyczny: Odkrywam matematykę wokół siebie

Dziecko:

- 1) opisuje sytuacje problemowe bliskie swojemu doświadczeniu, rozpoznaje ich przyczyny;
- 2) poszukuje najlepszych rozwiązań problemu, w razie potrzeby radzi się innych, porównuje wyniki różnych działań, identyfikuje rozwiązania, które sprawdzają się najlepiej;
- 3) stosuje wybrane rozwiązanie i ocenia jego skuteczność;
- 4) charakteryzuje obiekty wokół siebie, porównuje je ze sobą pod względem wielkości i liczby;
- 5) klasyfikuje obiekty według co najmniej dwóch cech jednocześnie;
- 6) liczy w możliwym dla siebie zakresie;
- 7) wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych;

- 8) waży i mierzy różne przedmioty, ustala wartość pomiaru, stosując własne i powszechnie przyjęte narzędzia i jednostki miar;
- 9) odczytuje zapis cyfrowy liczb, które obserwuje w najbliższym otoczeniu, np. w kalendarzu, na budynkach, znakach drogowych;
- 10) przedstawia wartości liczbowe na różne sposoby graficzne;
- 11) określa kierunki i relacje przestrzenne między obiektami;
- 12) posługuje się pojęciami dotyczącymi następstwa czasu – np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem; nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
- 13) rozpoznaje figury geometryczne płaskie i przestrzenne: koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt, niektóre bryły;
- 14) analizuje i tworzy szeregi i powtarzalne wzory, odnajduje symetrię w budowie obiektów przyrodniczych;
- 15) rozpoznaje monety, banknoty, wykonuje proste obliczenia.

V. Obszar przyrodniczy: Odkrywam przyrodę i dbam o nią

Dziecko:

- 16) rozpoznaje i nazywa rośliny i zwierzęta, elementy przyrody nieożywionej z najbliższego otoczenia;
- 17) analizuje i bada elementy najbliższego otoczenia, wyciąga wnioski z obserwacji, opisuje zmiany zachodzące w otoczeniu i wymienia niektóre zależności występujące w przyrodzie, takie jak wzrost roślin, cykle dnia i nocy, pory roku oraz zjawiska pogodowe;
- 18) zadaje pytania o interesujące je zagadnienia, pyta o przyczyny i cele zaobserwowanych zjawisk i podejmowanych działań, formułuje przypuszczalne wyjaśnienia, sprawdza ich trafność;
- 19) dokumentuje zaobserwowane obiekty, zjawiska oraz procesy zachodzące w przyrodzie;
- 20) wyraża troskę o rośliny i zwierzęta, objaśnia zasady odpowiedzialnej opieki nad zwierzętami domowymi;
- 21) wskazuje na planie, mapie lub globusie znane mu miejsca;
- 22) opisuje Ziemię jako kulę, która razem z innymi planetami krąży wokół Słońca;

- 23) korzysta z narzędzi ogrodniczych przy pielęgnacji roślin ozdobnych i użytkowych;
- 24) objaśnia znaczenie istnienia różnorodnych gatunków roślin i zwierząt;
- 25) rozpoznaje zwierzęta i rośliny z różnych ekosystemów i stref klimatycznych;
- 26) segreguje odpady, mając świadomość pozytywnych skutków dla przyrody i gospodarki;
- 27) stosuje zasady rozsądnego korzystania z zasobów naturalnych.

VI. Obszar techniczny: Poznaje technikę przez działanie

Dziecko:

- 1) ustala właściwości różnych materiałów;
- 2) wymienia etapy budowania obiektów powstających w najbliższym otoczeniu, rozróżnia materiały, z których powstają budynki;
- 3) tworzy budowle płaskie i przestrzenne z wykorzystaniem różnorodnych materiałów konstrukcyjnych, w tym naturalnych i z odzysku, narzędzi i spoiw; analizuje efekty własnych działań, szuka możliwych ulepszeń;
- 4) buduje maszyny proste – kołowrót, równię pochyłą – i wyjaśnia ich zastosowanie w urządzeniach codziennego użytku;
- 5) buduje obwody elektryczne z użyciem żarówki, brzęczyka i silnika;
- 6) wskazuje przykłady urządzeń zasilanych energią z różnych źródeł;
- 7) przestrzega zasad bezpiecznego korzystania z urządzeń elektrycznych i narzędzi;
- 8) podaje przykłady maszyn i urządzeń, które ułatwiają ludziom życie;
- 9) opisuje różne środki transportu i infrastrukturę, której potrzebują.

VII. Obszar cyfrowy: Przygotowuję się do bezpiecznego funkcjonowania w społeczeństwie cyfrowym

Dziecko:

- 1) korzysta z instrukcji do wykonania zadania, tworzy własne instrukcje;
- 2) rozpoznaje urządzenia cyfrowe, które pomagają mu zdobyć odpowiedź na interesujące je pytania lub udokumentować odkrycia i działania;
- 3) wskazuje podstawowe zasady higieny cyfrowej, uzasadnia ich znaczenie;

- 4) wskazuje zagrożenia związane z korzystaniem z internetu, w tym wynikające z udostępniania informacji o sobie i swoich bliskich;
- 5) określa pozytywny i negatywny wpływ mediów na życie codzienne.

I. Obszar artystyczny: Odbieram i tworzę sztukę

Dziecko:

- 1) poszukuje nowych form ekspresji, tworzyw i technik wyrazu artystycznego do przedstawienia świata i swoich przeżyć, wyraża własne pomysły;
- 2) łączy poznane elementy – przedmioty, obrazy, kształty, słowa, dźwięki, wzorce, symbole – w nowe układy, w nieoczywisty sposób;
- 3) wyraża swoje opinie o dziełach sztuki;
- 4) słucha muzyki, śpiewa, tańczy, tworzy melodie i improwizacje ruchowe, muzykuje – indywidualnie i w grupie;
- 5) rozpoznaje wybrane instrumenty muzyczne, tworzy własne z różnych materiałów i gra na nich;
- 6) wciela się w różne role podczas spontanicznych i organizowanych działań teatralnych;
- 7) zauważa różnice w dynamice, tempie, barwie i wysokości dźwięków, określa nastrój muzyki;
- 8) wyjaśnia pojęcia określające różne sposoby wyrazu artystycznego – w muzyce, sztukach wizualnych, teatrze.

VIII. Obszar ruchowy: Rozwijam się w ruchu, dbam o zdrowie i bezpieczeństwo

Dziecko:

- 1) podejmuje indywidualnie i w grupie różne codzienne aktywności ruchowe w trosce o zdrowy rozwój;
- 2) uczestniczy w grach terenowych, zabawach ze współzawodnictwem indywidualnym i zespołowym;
- 3) orientuje się w schemacie własnego ciała, rozpoznaje swoje zmysły;
- 4) podczas ruchu wykorzystuje koordynację różnych grup mięśniowych, równowagę, siłę, zręczność, zwinność, szybkość, skoczność, wytrzymałość;
- 5) swobodnie używa różnych przedmiotów, najpierw dużych, stopniowo coraz mniejszych, wymagających większej precyzji;

- 6) stosuje prawidłowy chwyt i sposób trzymania narzędzia pisarskiego, kontroluje siłę nacisku ręki na podłoże;
- 7) samodzielnie wykonuje czynności samoobsługowe;
- 8) wyjaśnia, na czym polega zdrowy styl życia, stara się przestrzegać reguł z nim związanych, np. dba o prawidłową postawę ciała;
- 9) rozpoznaje sytuacje, w których zagrożone są jego bezpieczeństwo lub autonomia;
- 10) zgłasza potrzebę odpoczynku, objawy złego samopoczucia, odczuwane dolegliwości, poszukuje dla siebie bezpiecznych i przyjaznych przestrzeni;
- 11) w czasie aktywności ruchowych przestrzega zasad bezpieczeństwa, na terenie przedszkola i poza nim.

Wymagania w zakresie doświadczeń edukacyjnych

- 1) Dziecko co najmniej raz w każdym roku jest odbiorcą sztuki, np. słucha koncertu, odwiedza muzeum, teatr.
- 2) Dziecko w każdym roku prowadzi i dokumentuje obserwacje przyrody, np. prowadzi dziennik lub tworzy kolekcję.
- 3) Dzieci, pracując w grupie, w każdym roku wysiewają i uprawiają warzywa, zioła lub kwiaty.
- 4) Dzieci, pracując w grupie, w każdym roku przygotowują wspólne wyjście i biorą w nim udział.
- 5) Dzieci, pracując w grupie, w każdym roku odgrywają uzgodnioną z innymi dziećmi rolę w przygotowaniu i realizacji występu lub spotkania społeczności lokalnej, np. z okazji dnia babci i dziadka, na obchodach święta narodowego, na pikniku rodzinnym.
- 6) Dziecko w każdym roku uczestniczy w wydarzeniu promującym zdrowy styl życia, np. w przedszkolnych zawodach sportowych.
- 7) Dzieci, pracując w grupie, w każdym roku prezentują innym swoją wiedzę lub efekty wspólnych działań, np. w formie plakatu, wystawy, kroniki.
- 8) Dzieci przynajmniej raz w trakcie edukacji przedszkolnej przez minimum 10 kolejnych dni tworzą z wykorzystaniem różnych materiałów, w tym z odzysku, własne zabawki w miejsce zabawek tradycyjnych – tradycyjne zabawki są w tym czasie niedostępne dla dzieci.

- 9) Dzieci, pracując w grupie, przynajmniej raz w trakcie edukacji przedszkolnej przygotowują makietę wybranej przestrzeni, np. najbliższej okolicy, miasta przyszłości.
- 10) Dzieci, pracując w grupie, planują i podejmują działanie na rzecz innych, np. młodszych dzieci, osób starszych.

Warunki i sposób realizacji

- 1) Przedszkole zapewnia warunki do zdobywania i doskonalenia umiejętności niezbędnych do:
 - a) bycia częścią wspólnoty, współpracy i dbania o innych. W przedszkolu dzieci kształtują swoją tożsamość, odkrywają i coraz lepiej rozumieją swoją przynależność do różnych grup społecznych, w tym rodziny, grupy przedszkolnej, społeczności lokalnej i narodowej. Nawiązują relacje z rówieśnikami, poznają się, podejmują pierwsze próby wspólnego wykonywania zadań – w parze lub większym zespole, uczą się razem podejmować decyzje, a także postępować w zgodzie z przyjętymi zasadami oraz z szacunkiem dla siebie nawzajem. Zaczynają również rozumieć, że wspólnie odpowiadają nie tylko za przestrzeń, w której razem przebywają. Wspólnie dbają też o to, żeby wszystkie dzieci czuły się w przedszkolu dobrze i bezpiecznie;
 - b) kierowania sobą i dbania o siebie. W przedszkolu dzieci poznają swoje zainteresowania, mocne strony, aktywności dające im radość i satysfakcję. Oswajają się też z niepowodzeniami – uczą się traktować je jako naturalne elementy procesu zdobywania nowych umiejętności. W przedszkolu dzieci dowiadują się, w jaki sposób dbać o swoje dobre samopoczucie, jak i z czyją pomocą radzić sobie w trudnych dla nich sytuacjach. Przygotowują się także do podejmowania decyzji zgodnych z przyjętym systemem wartości;
 - c) skutecznego komunikowania się z rówieśnikami i osobami dorosłymi, z uwzględnieniem różnorodnych sposobów komunikacji. Dzieci w przedszkolu uczą się, jak formułować komunikaty w sposób zrozumiały dla innych i dostosowany do sytuacji, w jaki sposób wyrażać swoje opinie i dzielić się spostrzeżeniami. Poszerzają swój zasób słownictwa. Doskoną umiejętność rozumienia wypowiedzi ustnych i czytanego im

tekstu. Małe dzieci kształtują też swoje nawyki czytelnicze. Sięgają po książki, żeby zaspokoić swoją ciekawość poznawczą. Dzieci od początku pobytu w przedszkolu przygotowują się do nauki czytania i pisania. Uczą się rozpoznawać za pomocą słuchu strukturę wyrazu – od sylab poprzez pośrednie części, aż do głosek. Poznają litery drukowane, a osiągnąwszy gotowość, zaczynają czytać wyrazy, zdania i teksty oraz pisać. Rozwijają umiejętność analizowania kształtów graficznych oraz analizowania i odtwarzania ruchów ręki niezbędnych do pisania;

- d) uaktywnienia myślenia matematycznego oraz wykorzystywania pojęć matematycznych w praktyce. Dzieci w wieku przedszkolnym odkrywają, że obiekty otaczającego świata są policzalne, klasyfikowalne i mierzalne. Uczą się poprzez doświadczanie i operowanie konkretnymi przedmiotami. W ten sposób poznają reguły i budują pojęcia matematyczne, uczą się szacować, liczyć, odmierzać, porównywać ze sobą, a z czasem także dodawać i odejmować;
- e) odkrywania przyrody i kształtowania postawy troski o nią. Spacerowanie i pobyt na powietrzu to okazja do rozwijania świadomości, że istnieje nierozzerwalna więź między człowiekiem i przyrodą. W przedszkolu dzieci kształtują nawyki dbania o przyrodę i odpowiedzialnego korzystania z zasobów naturalnych. Poprzez stały kontakt z przyrodą dzieci rozwijają również wiele umiejętności, które są kluczowe w ich dalszej nauce. Do badania i obserwacji przyrody dzieci mogą wykorzystywać pomoce takie jak lupa, mikroskop czy atlas. Dzięki temu stają się uważnymi badaczami. Uczą się formułować pytania i poszukują na nie odpowiedzi, swoje wnioski opierają na dowodach;
- f) poznawania świata techniki, w tym urządzeń, maszyn i zawodów. Dzieci chętnie majsterkują i budują z różnych materiałów, ale potrzebują zasad i wskazówek, jak tworzyć trwałe konstrukcje i bezpiecznie posługiwać się narzędziami. Dzieci są też ciekawe pracy różnych osób, maszyn i urządzeń, które obserwują w codziennym życiu. Potrzebują wiedzy, jak działa świat techniki oraz umiejętności konstruowania modeli maszyn i urządzeń;
- g) przygotowania się do funkcjonowania w społeczeństwie cyfrowym. Małe dzieci nie są świadome zagrożeń, jakie niesie ze sobą korzystanie z nowych technologii, w tym

z internetu. Dlatego w przygotowaniu dzieci do bezpiecznego funkcjonowania w społeczeństwie cyfrowym aktywny udział muszą brać rodzice. Ważne, by mieli oni jak najszerszą wiedzę na temat bezpiecznego wykorzystywania nowych technologii do uczenia się, zdobywania informacji i komunikowania się oraz wspólnie z nauczycielami pomagali dzieciom kształtować nawyki higieny cyfrowej;

- h) impresji i ekspresji sztuki. Dziecko w wieku przedszkolnym naturalnie wyraża siebie poprzez różne formy artystyczne – rysunek, taniec, śpiew, opowieści, teatrzyk czy konstruowanie z materiałów. Sztuka staje się dla niego nie tylko sposobem ekspresji emocji i myśli, ale też narzędziem poznawania świata i budowania tożsamości. Dziecko potrzebuje wsparcia w odkrywaniu własnego języka twórczego i rozwijaniu wrażliwości estetycznej, a także czasu, przestrzeni i narzędzi do samodzielnego tworzenia – bez oceniania, z szacunkiem dla jego stylu i tempa. Równie ważne jest budowanie umiejętności odbioru sztuki – dostrzegania piękna w otoczeniu, reagowania na obrazy, dźwięki i opowieści, a także rozumienia emocji zawartych w dziełach innych;
- i) świadomego wykorzystywania i rozwijania własnego potencjału ruchowego jako podstawy aktywnego i zdrowego stylu życia. W przedszkolu dzieci zyskują świadomość i poczucie swojego ciała, wzmacniają jego wytrzymałość i ogólną sprawność ruchową, ćwiczą precyzję ruchów palców i dłoni, rozwijają koordynację wzrokowo-ruchową, doskonalą swoje zmysły. Dzieci zdobywają także wiedzę o tym, co jest dobre (np. prawidłowa postawa ciała), a co złe dla ich zdrowia i kondycji fizycznej (np. długotrwałe oglądanie telewizji). Będąc w ruchu, szczególnie na powietrzu, mogą wzmocnić nie tylko swoją odporność, ale także otwartość na nowe wyzwania. Uczą się także, jak ważna jest troska o bezpieczeństwo i wzajemne przestrzeganie ustalonych zasad. Istotne jest, żeby dzieci w przedszkolu brały udział w rozmaitych aktywnościach muzyczno-ruchowych i ruchowo-sensorycznych.

- 2) Codzienna zabawa swobodna dzieci to nieodzowny warunek ich rozwoju i realizacji programu wychowania przedszkolnego. Swobodna zabawa to okazja np. do wspólnego działania, zgłaszania pomysłów i rozmowy o nich, rozwiązywania problemów, dzielenia się zainteresowaniami, doświadczeniami i wiedzą, uzgadniania zasad i przestrzegania ich.

W zabawie dzieci mogą wcielać się w różne role, rozpoznawać i wyrażać emocje, odkrywać właściwości zjawisk i przedmiotów, nadawać im nowe zastosowanie.

- 3) W codziennych aktywnościach dzieci w przedszkolu obecne są wszystkie obszary wychowania przedszkolnego: społeczny, osobisty, językowy, matematyczny, przyrodniczy, techniczny, cyfrowy, artystyczny, ruchowy. Program wychowania przedszkolnego jest realizowany w każdym momencie pobytu dziecka w przedszkolu, np. podczas czynności porządkowych, posiłków, spaceru.
- 4) Pobyt dzieci w przedszkolu opiera się na rytmie dnia, czyli systematycznie powtarzających się czynnościach i aktywnościach. Daje to dzieciom poczucie bezpieczeństwa i kontroli – co jest szczególnie ważne dla dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi. W naturalny sposób sprzyja też włączaniu dzieci w podejmowanie obowiązków, pozwala kształtować samodzielność, zaradność i odpowiedzialność.
- 5) Warunkiem realizacji celów wychowania przedszkolnego są właściwe relacje między dzieckiem i nauczycielem. Nauczyciel obserwuje dzieci, zachęca je do rozmowy i uważnie ich słucha, rozpoznaje potrzeby i odpowiada na nie, organizuje przestrzeń, która jest inspirująca i zachęca do podejmowania różnych aktywności.
- 6) Dzieci najlepiej uczą się przez osobiste działanie i zaangażowanie, gdy korzystają ze swoich zmysłów, mogą np. dotykać, manipulować, porównywać i przekształcać. Wszelkie pomoce drukowane mają charakter uzupełniający, umożliwiają utrwalenie wiedzy i umiejętności dzieci.
- 7) Organizacja zajęć na powietrzu powinna być elementem codziennej pracy z dzieckiem w każdej grupie wiekowej. Dzieci co najmniej raz w tygodniu powinny przebywać poza budynkiem przedszkola dłużej niż 1 godzinę. Daje to możliwość dłuższego spaceru lub zabaw połączonych z badaniem okolicznej przyrody i działaniem w niej. Obowiązek ten nie dotyczy jedynie dni, w których występują alerty Rządowego Centrum Bezpieczeństwa lub szczególnie niesprzyjające warunki atmosferyczne.
- 8) Wszechstronny rozwój dzieci jest wspólną odpowiedzialnością rodziców i nauczycieli. Nauczyciele i rodzice mają ustalony system informowania się o aktywnościach i potrzebach dziecka. Nauczyciele informują rodziców o procesach i postępach rozwojowych dzieci,

omawiają z nimi wyniki swoich obserwacji i ustalają zakres potrzebnego wsparcia dziecka. Nauczyciele zachęcają rodziców, żeby brali aktywny udział w procesie rozwoju umiejętności dzieci.

- 9) Nauczyciele obserwują dzieci w możliwie różnorodnych sytuacjach i zapisują najważniejsze spostrzeżenia o zachowaniu i rozwoju dziecka. Przekazują spostrzeżenia rodzinie.
W najstarszej grupie diagnozują gotowość dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej.
- 10) Dzieci w wieku przedszkolnym funkcjonują w dynamicznym, szybko zmieniającym się otoczeniu. Coraz częściej narażone są na informacje i udział w sytuacjach, których nie rozumieją lub które budzą w nich niepokój. Codzienne spotkania z nauczycielem to okazja do nadawania sensu tym doświadczeniom. Rolą nauczyciela jest stwarzanie sytuacji edukacyjnych, które pomagają dzieciom lepiej rozumieć świat.
- 11) Szczególnej uwagi wymaga problem dostępu dzieci do urządzeń cyfrowych i informacji przekazywanych przez media. Należy uważać, żeby dzieci ani w przedszkolu, ani poza nim same nie miały dostępu do treści w internecie. Wspólną odpowiedzialnością rodziców i nauczycieli jest troska o kształtowanie nawyków higieny cyfrowej.
- 12) Aranżacja przestrzeni powinna uwzględniać bariery architektoniczne i sensoryczne oraz zapewniać możliwość swobodnego korzystania z przestrzeni i materiałów przez dzieci z niepełnosprawnościami.
- 13) Organizacja przestrzeni w przedszkolu ma umożliwiać dzieciom podejmowanie codziennych czynności związanych z troską o otoczenie i własne potrzeby. Dzieci powinny mieć możliwość m.in. nakrywania do stołu, samodzielnego nakładania posiłków, sprzątania po posiłkach, porządkowania sali po skończonej zabawie oraz przygotowania się do wyjścia na zewnątrz.
- 14) Wskazane jest organizowanie z dziećmi stałych i czasowych stref w budynku przedszkola i poza nim pozwalających na podejmowanie różnorodnych aktywności. Jako stałe proponuje się strefy umożliwiające: rozwijanie czytelnictwa, budowanie i konstruowanie, działania artystyczne, odpoczynek, odkrywanie świata nauki i przyrody.
 - a) Strefa czytania w sali przedszkolnej powinna być przytulnym i spokojnym miejscem, dostosowanym do potrzeb wszystkich dzieci. W strefie czytania warto m.in. uwzględnić

książki w różnych formatach (np. z dużą czcionką, obrazkowe, dotykowe), opowiadania dla dzieci (także w języku obcym nowożytnym).

- b) Strefa konstruowania i budowania powinna być dostosowana do potrzeb wszystkich dzieci, zapewniać dostęp do klocków, materiałów i narzędzi do majsterkowania, miejsca pozwalającego na bezpieczną pracę. Warto także przewidzieć przestrzeń wystawienniczą do ekspozycji wykonanych konstrukcji. Nauczyciel ustala zasady bezpiecznego korzystania z narzędzi – np. nożyczek, zszywacza, dziurkacza, śrubokrętu, papieru ściernego – i dba o ich przestrzeganie.
- c) Strefa pozwalająca na różnorodną działalność artystyczną powinna być dopasowana do potrzeb i preferencji dzieci. Dzieci powinny mieć swobodny dostęp np. do instrumentów muzycznych, w tym perkusyjnych, strojów i rekwizytów do odgrywania ról, materiałów papierniczych, naturalnych, recyklingowych. Warto także przewidzieć przestrzeń wystawienniczą do ekspozycji wykonanych prac.
- d) Ważnym elementem organizacji przestrzeni w przedszkolu są kąciki wyciszenia, dostępne dla wszystkich dzieci, a szczególnie pomocne dla dzieci wymagających wsparcia w zakresie regulacji emocji i przetwarzania bodźców sensorycznych. Takie miejsca powinny być wyposażone w elementy sprzyjające wyciszeniu i komfortowi sensorycznemu, np. w słuchawki wyciszające, miękkie siedziska lub pufy, przytulanki obciążeniowe, lampki o ciepłym świetle, zabawki sensoryczne i antystresowe, np. gniotki, panele dotykowe.
- e) Przedszkole zapewnia dostęp do strefy pozwalającej odkrywać zjawiska i procesy zachodzące w przyrodzie, podejmować samodzielne działania i obserwacje, prowadzić eksperymenty. Każde dziecko powinno mieć możliwość korzystania z tej strefy bez nieuzasadnionych ograniczeń czasowych.

- 15) W ciągu dnia odpowiedni czas powinno się przeznaczać na celebrowanie posiłków – spokojne ich spożywanie połączone z nauką posługiwania się łyżką, nożem i widelcem. Ważne jest także zapewnienie dzieciom możliwości komponowania dania na talerzu i stworzenie takiej atmosfery, by dzieci nie czuły się pod presją, że muszą zjeść wszystko i w szybkim tempie.

- 16) Nauka języka obcego nowożytnego w przedszkolu odbywa się poprzez zabawę i jest zintegrowana ze wszystkimi obszarami funkcjonowania dziecka. Codzienne sytuacje edukacyjne i zabawowe oraz czynności dnia sprzyjają oswajaniu dzieci z językiem obcym nowożytnym. Proste zwroty używane w codziennej komunikacji, piosenki i rymowanki, odpowiadające różnorodnym czynnościom i sytuacjom w przedszkolu, ułatwią żywą naukę języka obcego, budowanie prostych dialogów i rozumienie prostych poleceń.
- 17) Dziecko w przedszkolu osłuchuje się z językiem mniejszości narodowej lub etnicznej, reaguje na znane słowa, zwroty oraz proste polecenia wypowiedziane w tym języku. W naturalny sposób używa wyrażen związanych z zabawą i codziennymi czynnościami, powtarza rymowanki, proste wierszyki, śpiewa piosenki i uczestniczy w zabawach językowych. Bierze udział w zabawach i wydarzeniach związanych z kulturą swojej społeczności oraz tworzy prace plastyczne inspirowane jej historią i tradycją.